

" - - Urkunderna äro gallrade och förfalskade. - - - Att Gustav II Adolf tog 400 000 riksdaler om året av Kardinal Richelieu som bekrigade sina protestanter, det är fullt bevisat och känt. - - Huru svenska historien hanteras av överklassen kan man tydligast varsna när man kommer till den rysliga Kristina. - - Att man icke i läroboken inför regenternas amuretter, det är ju riktigt; att man människors svagheter överskyler, det är passande. Men att man förvandlar fel till förtjänster, eller raderar laster, och interpolerar med saknade dygder, det är absolut ohederligt, nästan skurkaktigt, i synnerhet om man vill påtvinga andra sina lögnhistorier. - - -"

August Strindberg "En blå bok".

DEPORTERINGAR - ANPASSLINGAR - SNAPPHANAR – FRISKYTTAR

Tvångsutskrivna skåneländare under bevakning till de svenska arméerna på andra sidan Östersjön. Anpasslingarnas roll. Snapphane- och friskyttebegreppen.

Ett beprövat sätt att göra sig av med misshagliga individer och motståndare och för att ge plats åt det nya herrefolket, var att skriva ut dem till krigstjänst i Baltikum eller Tyskland. Ofattbara och helt enkelt omänskliga förhållanden förekom i samband med dessa slavtransporter. Att bli utskriven till de svenska härarna i Baltikum var i skåningarnas ögon detsamma som en dödsdom, man transporterades iväg som djur för att i de allra flesta fallen aldrig få någon möjlighet att återvända till sitt hemland eller sina nära och kära. Sedan de fösts ihop på utskrivningsorterna fördes de under sträng militärbevakning, fängslade och bundna till de olika uppsamlingsställena. Med fjättrade händer sammanbundna i rad med rep eller länkar tvingades de framåt, en säker undergång till mötes. Det fanns ingen väg tillbaka för dem, ty om en del av dem fann den, betydde det döden om de föll i svenskarnas händer. Ändå tog de varje tillfälle i akt att inför inskrivningshotet försvinna till skogs eller att ta sig över till Själland. De redan infångade och utskrivna tog också, trots livshotet, varje tillfälle i akt att rymma innan de nått fram till utskeppningshamnarna.

Under senare delen av 1660 skulle Kristianstads län och Blekinge ställa upp 588 man för utskrivning till krigstjänst på andra sidan Östersjön, men mera än 445 blev det inte. De utskrivna från Villands och Göinge härader fick man nämligen inte tag i. De ville inte ha något med vare sig svenske kungen eller hans krigshär att göra.

Landshövding Håkan Nilsson Skytte i Kristianstad berättade 1660 i ett brev till generalguvernören Stenbock, att det var svårt att samla de nyutskrivna knektarna. Endast omkring ett par hundra var ankomna till Kristianstad. Skytte beklagade också, att en hop av de utskrivna slagit sig samman och rymt till skogs. Det berättas vidare att de därunder skjutit tre svenska ryttare ur bevakningsmanskapet. Två av dem var skjutna till döds medan en tydligen sårats allvarligt. Det synes som

om dessa händelser haft anknytning till de upproriska gränssocknarna Näsüm och Jämshög.

Utskrivningarna 1661 fick uppskjutas då man befarade, att bönderna helt enkelt skulle komma att rymma från sina gårdar. I början av påföljande år skulle nya utskrivningar ske. Då inträffade det fenomenet att mängder av unga män från Skåne, Halland och Blekinge började uppenbara sig i sin gamla huvudstad Köpenhamn. Själland var och skulle komma att bli den enda räddningen för våra hårt prövade landsmän under denna terrortid över Skåneland.

I Ingermanland, i det övriga Baltikum och i Tyskland dit de skåneländska soldaterna transporterades, betraktades de som opålitliga så till den grad, att man inte ens en gång kunde låta dem vara beväpnade på grund av den uppenbara risken för myteri och gemensam sak med svenskarnas fiender. De svenska befälhavarna gick till och med så långt, att de fick sätta de skåneländska soldaterna under bevakning av svenska och finska trupper!

Notiser omtalar, att skåningarna kunde rymma kompanivis över till den "lede fienden" i såväl Baltikum som i Tyskland. Kanhända betraktade skåningarna svenskarnas "fiender" som vänner och befriare. I de svenska garnisonerna på andra sidan Östersjön infördes också den ordningen, att de svensk-finska knektarna i de enskilda posteringarna måste vara antalsmässigt fler än skåningar och blekingar. I annat fall skulle de skånsk-blekingska soldaterna kunna vända sig emot sina svensk-finska förtryckare och göra processen kort med dem.

Som bevis för detta kan anföras, att generalguvernören Simon Grundel Helmfeldt skrev till krigskollegium i Stockholm 1660, att de skånska knektarna i Nyens skans var så opålitliga att han måste låta dem vara obehäpnade. Krigskollegium fick i anledning därav Kungl Maj:ts resolution, att dessa skånska knektar skulle fördelas i mindre grupper på olika garnisoner i Ingermanland.

Ett annat vittnesbörd förekommer i en rapport från Wismar våren 1667 till krigskollegium, där det omtalas att de skånska adelsknektarna rymde i hoptals från sina kompanier. De sades också vara odugliga till exercis och arbete och dessutom allmänt opålitliga. De som inte lyckats rymma överfördes därefter till Ingermanland.

Huvuddelen av de tvångsutskrivna skåneländska soldaterna kom med tiden att sättas in i den tyska livländska armén eller den så kallade svenska tredje armén, vilken innehöll företrädesvis finska och tyska trupper och ett förhållandevis litet antal svenskar.

Även i Skåneland, landet med sekelgamla rötter i kampen för frihet och frid, fanns det människor som anpassade sig och allierade sig med den nya överheten. Skånelands "anpasslingar" behövde inte utsätta sig för risken av utskrivning eller lemlästning om de gick överhetens ärenden. De kunde då, nästan ostörda, njuta frukterna av den svenska överhetens nåd, som i dem såg de lojala nya medborgarna i storsvenskarnas rike. Männen med de mjuka ryggarna, "anpasslingarna", angivarna och förrädarna, som för att sko sig själva, ofta av rent pekuniära skäl, inte var främmande för någonting när det gällde att gå ockupationsmaktens ärenden mot sina landsmän. "Anpasslingarna" kunde leva

jämsides med det främmande folket av "svensk nation", - men framför allt gällde det då att gå herrarnas ärenden.

I hävderna finns det notiser om hur angivare och andra i hemlighet anförtrodde ockupationsmakten sina rön. Här fanns det utomordentliga tillfällen att för alltid, fullt legalt, göra sig av med personliga ovänner eller närgångna borgenärer. Det var bara att "viska" något till närmaste svensk. Förut omtalade landshövding Skytte berättade brevledes just om sådana händelser i form av "snapphanar" eller motståndsmäns tillhåll, som han "hemligen" fått reda på av några bönder i Blekinges skogsbygder. Angivarna hade även föreslagit att dessa så kallade tillhåll, några bondgårdar, måtte brännas ner. Otaliga tragedier har med säkerhet utspelat sig med liknande bakgrund. Det säger sig själv, att angivarna, "anpasslingarna" till det nya systemet inte gick lottlösa från överheten. Säkerligen fick de olika favörer och "Judaspengar" för sitt smutsiga krypande för överheten.

De som inte krökte sina ryggar för den nya överheten eller de som inte ville låta sig anpassas och omformas stämplades som skogstjuvar, banditer eller fähundar, eller ännu värre - som "snapphanar". En inlånad svensk beteckning som i sammanfattande form innehöll alla de andra skällsorden. Genom denna svenska kriminalisering av motståndsrörelsen, medvetet insatt och praktiserad allt sedan nordiska sjuårskrigets dagar, blev heller inte motståndarna behandlade som legal stridande part i det danska riksförsvaret före 1658 och självfallet inte heller därefter. Detta trots att de olika friskytt kompanierna erkändes, skyddades och understöddes av den danska regeringen.

Man kan med fog säga, att svenskarna lyckades bra, särskilt med etiketten "snapphane", - en tysk benämning för en beväpnad fredlös upprorsman och stråtrövare. Genom denna stämpel blev de ju helt enkelt fredlösa och fågelfria. De var ju inget annat än skogstjuvar, upprorsmän och vägplundrare. Genom detta språkliga kännemärke, åsatt dem av maktens handhavare i de erövrade länderna, blev de själva och det de kämpade för kriminaliserat och därför kunde man också använda de strängaste straff som fanns mot dem, om de lät sig infångas levande.

Bakom den svenska stämpeln på motståndarna fanns överlag något annat, något som man inte talat så mycket om. Där fanns den månghundraåriga traditionen att försvara sin hembygd mot ärkefienderna från norr. Då liksom numera får de ses som partisaner, soldater i hemlandets egen armé i form av friskytteskisar med uppgift att värna sin hembygd mot orättvisa och grymma ockupanter, med uppgift att i största möjliga grad störa ockupationsmakten. - En form av dåtida hemvärn till Skånelands skydd och fortlevnad. Den skåneländska motståndsrörelsen kan direkt jämföras med de österrikiska gränstrupperna, vilka under kriget mot Fredrik den store spelade en betydande roll. Ett annat jämförande exempel är de finska lantdragonerna, "Kivikas parti", som under Karl XII:s tid gjorde livet surt för ryssarna.

Den svenska stämpeln "snapphane" gick ut på att göra friskyttarna avskydda och föraktade. I begreppet "snapphane" samlades alla dåliga egenskaper. Vi har nämnt en del förut, men i hävderna förekommer ett och annat som kan vara värt att nämna i den vägen, som till exempel rövare, trashankar, bovar i största allmänhet, löskekarlar, drägg, blodtörstiga mördare vars största glädje bestod i att pina ihjäl

infångade motståndare eller att plundra försvarslösa bönder och vars metoder var lömska bakhåll i skogarna.

I här antytt avseende har den svenska historieskrivningen följt fädernas spår ända in i våra dagar, så till den grad att det skånska folket i dag har accepterat den stämpel erövrarna en gång satte på deras fäder! Genom medveten och styrd förvanskning av fakta har man genom tiderna lyckats med konststycket att dupera hela eftervärlden. Kanske också de som i senare tider instiftat "snapphaneordnar" och andra liknande församlingar, - men kanske kan det vara så med dem att stiftarna av dessa sammanslutningar är svenskar, som till eftervärlden velat bevara minnet av storsvenska bragder i de härtagna länderna?

Några friskyttar i detta ords rätta bemärkelse finns det nog inte plats för i dessa ordensällskap, lika lite som det fanns plats för dem på den "tiden det begav sig". Flertalet av dessa sena tiders "snapphanar" är nog av "ren svensk nation" och därför synnerligen pålitliga och är de inte av "ren svensk nation", är de i historiskt avseende vilseförda skåningar och blekingar, utan historisk identitet och plattform. Offer för en medvetet oriktig historieskrivning, vars motstycke man får leta mycket och noga efter för att hitta på hela jordklotet.

Friskyttar var något helt annat, men den beteckningen fick inte användas vare sig då eller nu, ty det skulle ju kunnat få den följderna att de blivit legal part, eller med andra ord, att ockupationsmaktens motståndare handlade inom den moderna folkrättsliga lagens rāmärken, när man med till buds stående medel försökte försvara sitt land mot oönskad inkräktare. Sådant kan man i våra dagar till och med få bidrag för av helt utomstående och avlägsna länder, - men, förlåt, det är ju en helt annan historia.

Friskyttarna i den skåneländska gerillarörelsen gjorde sig helt enkelt förtjänta av eftervärldens aktning. Från början utgjordes kärnan i friskytteliden av besuttna bönder eller hantverkare, vilka djupt och nedärvt kände motsättningarna till de gamla arvfienderna. Hellre än att se frukterna av sina och fädernas mödor skövlas av svenskarna, tog man till bössan för att befria landet. Bland motiven spelade också hämndbegäret sin roll. Inom friskytterörelsen kunde man utkräva hämnd för att råa knektar våldfört sig på hem och härd, hustrur och barn.

Vanhedern kändes säkert svår för många av gammal hederlig bonde ätt, särskilt när de jagades av de svenska knektarna som "vilde Bester". Om dem kan man dessutom säga, att de var tappra och orädda män som inte skydde ens en gång reguljära trupper i öppen terräng. Samfällt stred friskyttarna för att befria sitt fosterland från det svenska oket; - och inte var det deras skull att Skånelands folk ej kom att återvända till sin gamla roll inom Danmarks rike.

I sammanfattning kan man under mellankrigsåren tydligt se mönstret för de svenska strävandena, att till varje pris tukta den skåneländska befolkningen till lydighet. Detta får också ses som första fasen i det mångsekelgamla försvenskingsarbetet, vilket uppenbarligen gjordes i strid med artikel 9 i Roskildefördraget och mot fredsslutet i Köpenhamn. Man kunde inom den svenska lagens rāmärken, vilken för övrigt inte gällde i Skåneland, låta uppsvenska, tyska och polska ryttare tvinga bort den skåneländska befolkningen från deras gårdar till tigarstaven eller skogen eller som bundna och bevakade soldater i Baltikum.

Jorden kom därigenom ofta i händerna på folk av "ren svensk nation". Med adelsgårdarna gick det likadant. Genom konfiskationer, ockupation och tvångsköp kom den kungatrogna svenska adeln in på de stora godsena i Skåne. Svenskarnas största hinder mot en total försvenskning var därmed borta med folkets naturliga ledare.